

ეკონომიკური კრიზისი და საქართველო

„ფასების ზრდის ტენდენცია ისევ შენარჩუნდება“

ჟურნალი „გზა“ – № 13, 27.03.2008

ბოლო დროს, დოლარის კურსის ვარდნამ შეუქცევადი ხასიათი მიიღო. ადგილობრივი კომერციული ბანკების ტაბლოიდებზე, ერთი ამერიკული დოლარის ფასი 1.46 ლარს შეადგენს. საფინანსო ინსტიტუტების კულუარებში არ გამორიცხავენ, რომ შესაძლოა, მალე დოლარი ლარს გაუტოლდეს. ამიტომაც, მსოფლიო მნიშვნელობის ვალუტა ხალხში ნდობას კარგავს და თანდათანობით გზას ახალგაზრდა, მაგრამ მყარ ფულის ერთეულს, ევროს უთმობს. დოლარის გაუფასურების კვალდაკვალ, საქართველოს სამომხმარებლო ბაზარზე ფასები დღითი დღე იზრდება, რაც მცირეშემოსავლიან მოსახლეობას მძიმე ტვირთად აწვება.

ლადო პაპავა, პარლამენტის საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტის წევრი:

– ის, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში ფინანსური კრიზისია, საიდუმლოს აღარავისთვის წარმოადგენს. ამ კრიზისის გამომწვევი რამდენიმე მიზეზის დასახელება შეიძლება. მათ შორის, ყველაზე მთავარი, ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკა გახლავთ. მხედველობაში მაქვს ის ანტიტერორისტული, საომარი მოქმედებები, რომლებსაც ამერიკა ჯერ ავღანეთში ახორციელებდა, შემდეგ კი ერაყში განაგრძო. ეს საკმაოდ ძვირად ღირებული ოპერაციებია და ამერიკის სახელმწიფო ბიუჯეტის დიდი ნაწილი სწორედ ამაში იხარჯება. იმის გამო, რომ ეს არამწარმოებლური ხარჯებია, ამერიკის ეკონომიკა ძალზე მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა. იქ დღითი დღე მცირდება სამუშაო ადგილების და შესაბამისად, დასაქმებულთა რიცხვი, რამაც პრობლემები შეუქმნა ადგილობრივ ბანკებს (სესხის დაბრუნების თვალსაზრისით). ამერიკის ეკონომიკური კრიზისის კიდევ ერთი შედეგი მისი ვალუტის, დოლარის გაუფასურება გახლავთ. დოლარი მსოფლიო ვალუტაა და პრაქტიკულად, ყველა დიდ სახელმწიფოს, მსხვილ კორპორაციას თუ კომპანიას, ფასიან ქაღალდებიც კი დოლარში აქვს ჩადებული. ამ ვალუტის

კრახი ხელს არ აძლევს როგორც ამერიკას, ასევე იაპონიას, ევროკავშირს, დიდ ბრიტანეთს, თუ შვეიცარიას.

– როგორც ვიცი, მსოფლიო ფინანსურ ინსტიტუტებში, დოლარის ჩასანაცვლებლად რამდენიმე ვარიანტს განიხილავენ. მათ შორის, ლაპარაკია ევროზე, იაპონურ იენსა და ჩინურ იუანზე.

– დოლარის ჩანაცვლების პროცესი ნელ-ნელა მიმდინარეობს. რა თქმა უნდა, როცა ბიზნესის სფეროს წარმომადგენლები ხედავენ, რომ დოლარი უფასურდება, ხოლო ევრო სტაბილურობას ინარჩუნებს, ცდილობენ, საკუთარი აქტივების კონვერტაცია უფრო მყარ ვალუტაში მოახდინონ. მაგრამ დოლარის სრული და რაც მთავარია, სწრაფი ჩანაცვლება ევროპასაც კი არ აძლევს ხელს. ევროპულ კომპანიებს, მათ შორის ბანკებს, აქტივები დოლარშიც აქვთ და ამიტომაც, თუ ერთბაშად დადგება დოლარის სხვა ვალუტით ჩანაცვლების აუცილებლობა, ყველა ამ კომპანიას მნიშვნელოვანი დანაკარგი ექნება, რამაც შესაძლოა, ისინი გაკოტრების პირას მიიყვანოს. ამიტომ, დოლარის ჩანაცვლება ხდება ეტაპობრივად და ბალანსის დაცვით. დოლარის გაუფასურების პროცესი, სავარაუდოდ კვლავ გაგრძელდება, შეიზღუდება ამ ვალუტის მასშტაბები და აქტივების დივერსიფიცირება მეტწილად, სხვადასხვა ვალუტაში მოხდება. მაგრამ ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ დოლარს კრახი არ ემუქრება.

– დოლარის გაუფასურების პროცესს, დროში საეჭვოდ ემთხვევა ფასების ზრდა მთელ რიგ პროდუქტებზე...

– მსოფლიო ბაზარზე ნავთობის ფასის ზრდა მხოლოდ დოლარის კურსის ვარდნით არაა განპირობებული. ეს გახლავთ ობიექტური პროცესი, რომელიც უკვე დიდი ხანია, ტენდენციად იქცა. რა თქმა უნდა, ამ პროცესს სუბიექტური მიზეზებიც ახლავს თან, მათ შორის: ოპეკის (ნავთობის იმპორტიორი ქვეყნების გაერთიანება. – ავტ.) პოლიტიკა, ამერიკის სამხედრო ოპერაციები ერაყში, ნავთობისა და გაზის იმპორტიორი ქვეყნების ინტერესები, ვინც ნავთობზე და გაზზე ფასების ზრდით, დიდ სარგებელს იღებს. ზოგჯერ, ოპეკი ხელოვნურად ზღუდავს ბაზარზე ნავთობის მიწოდებას, რათა ამით ფასების ზრდას შეუწყოს ხელი. მაგალითად, ჰუგო ჩავესმა ცოტა ხნის წინ განაცხადა, რომ ახლო მომავალში, ერთი ბარელი ნავთობი 200 დოლარი ეღირება. ამაზე დაფიქრება მართლაც ღირს, მით უფრო, რომ ჩავესის

განცხადებისგან ამერიკელი ექსპერტების პროგნოზები დიდად არ განსხვავდება. ამერიკელები არ გამორიცხავენ, რომ შესაძლოა, მალე ბარელი ნავთობის ფასი 175 დოლარით განისაზღვროს. მსოფლიოში იზრდება ბუნებრივი აირის ღირებულებაც. ვიმედოვნებ, ჩვენი მთავარი პარტნიორი – აზერბაიჯანი ისე არ გაგვიძვირებს გაზს, რა ფასადაც მას რუსეთი გვთავაზობს, მაგრამ იძულებული იქნება, მსოფლიო დინამიკას ანგარიში გაუწიოს და გაზის ტარიფი ყოველწლიურად გაზარდოს.

– საქართველოს სამომხმარებლო ბაზარი იმპორტირებული პროდუქციითაა გაჯერებული. იმ პირობებში, როდესაც დოლარის კურსი ეცემა, ხოლო ჩვენი ეროვნული ვალუტა მყარდება, გაუგებარია, რატომ უნდა ძვირდებოდეს პროდუქტები, რომლებიც იმპორტიორს დოლარში აქვს ნაყიდი?

– ეროვნული ვალუტის გამყარება ექსპორტისთვის არასასურველია. საექსპორტო ოპერაციის განხორციელებისას, ამას ბუნებრივი დანაკარგი მოაქვს, რაც ექსპორტის შეზღუდვას უწყობს ხელს. ჩვენისთანა მცირე ზომის ქვეყნისთვის კი, ასეთი შეზღუდვა ფაქტობრივად, მთელი ეროვნული წარმოების კრახს ნიშნავს. იმპორტში პირიქით – როდესაც დოლარის კურსი ეცემა, საიმპორტო ოპერაცია იაფდება. მაგრამ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, იმპორტი იაფდება მხოლოდ იმპორტიორისთვის, სასაქონლო ფასი კი ბაზარზე არსებული მოთხოვნა-მიწოდების მიხედვით ყალიბდება. იმპორტის მოცულობის მატებას მნიშვნელოვანი ზიანი მოაქვს ქვეყნის ეკონომიკისთვის. საქართველოს სამომხმარებლო ბაზარზე ფასების ზრდას, მთავრობის მცდარი ხარჯვითი პოლიტიკაც უწყობს ხელს. ამის მაგალითია ე.წ. დასაქმების სახელმწიფო პროგრამა, რამაც ხალხში დამატებითი ფულადი მასის წარმოქმნას შეუწყო ხელი. ხალხმა ეს ფული სამომხმარებლო ბაზარზე დახარჯა, რაც ფასების ზრდის მაპროვოცირებელი ფაქტორი გახდა. მთავრობამ ხალხს დენის, გაზის და შეშის ვაუჩერები დაურიგა, სოფლის მოსახლეობას თითო ტომარა ფქვილიც გადასცა, უსასყიდლოდ, ამ ყველაფერმა კი მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ინფლაციას და ფასების ზრდას. წარმოიდგინეთ, თუ საქონლის მასას გარკვეულ ნაწილს მოვაკლებთ და უსასყიდლოდ დავარიგებთ, ხოლო ფულის მასა იგივე დარჩება, მივიღებთ იმავე ფულის მასას, ნაკლები სასაქონლო მასის პირისპირ. ხოლო იმის მისახვედრად, რომ ასეთ პირობებში ფასების ზრდა გარდაუვალია, უმაღლესი ეკონომიკური განათლება სულაც არაა საჭირო. ახლა მთავრობა

მოსახლეობისთვის დიზელის საწვავის დარიგებას გეგმავს, რომლის საერთო ღირებულება 30 მილიონი ლარია, ანუ სწორედ ამ მოცულობის თანხას ტოვებს გამოთავისუფლებულს. ამიტომ, იმ პოლიტიკის პირობებში, რომელსაც ჩვენი მთავრობა აწარმოებს, ფასების ზრდის ტენდენცია ისევ შენარჩუნდება.

– მეორე მხრივ, ამით ხელისუფლება გაჭირვებულ მოსახლეობას ეხმარება. სიღარიბის დაძლევის პროგრამაც ხომ სოციალურად დაუცველი მოსახლეობის დასახმარებლად შეიქმნა?

– „ერთიანი საქართველო სიღარიბის გარეშე“ პროგრამა კი არა, დოკუმენტია, რომელსაც პიარის დატვირთვა აქვს და ამით ქვეყანაში არსებულ სიღარიბის პრობლემას ვერ გადავჭრით. იმისათვის, რომ სიღარიბეს ვძლიოთ, უპირველეს ყოვლისა, თავად მთავრობამ უნდა გააცნობიეროს, თუ რეალურად, რა არის სიღარიბე. სამწუხაროდ, მთავრობას ამის შესახებ წარმოდგენაც არა აქვს. ამის თქმის საფუძველს მაძლევს თავად ის დოკუმენტი, რომელიც ლადო გურგენიძის მთავრობამ პარლამენტის ნდობის მოსაპოვებლად დაწერა და ასევე, ჩემი პირადი საუბრები მთავრობის წევრებთან. შემძლია, აღნიშნული დოკუმენტიდან რამდენიმე „საინტერესო“ წინადადება წაგიკითხოთ. როგორც უკვე გითხარით, დოკუმენტის სრული სახელწოდებაა „ერთიანი საქართველო სიღარიბის გარეშე“, მაგრამ აქვე ვკითხულობთ: „...საგრძობლად შემცირდება სიღარიბე. ხუთ წელიწადში, სოციალური პროგრამების ბენეფიციართა 50%, მათი კეთილდღეობის გაუმჯობესების გამო, გამოვა ბენეფიციართა სიებიდან“. რატომღაც, მთავრობას ავიწყდება მეორე 50%, რომელიც ხუთი წლის შემდეგაც სიღარიბის ზღვარს მიღმა დარჩება. შესაბამისად, საქართველოს მოსახლეობა ხუთი წლის შემდეგაც ვერ დაადწევს თავს სიღარიბეს... აღარაფერს ვამბობ იმაზე, რომ ჩვენი ქვეყნის მთავრობამ მშობლიური ქართული ენაც კი არ იცის. მაგალითად, სიღარიბის დაძლევის პროგრამაში ვხვდებით სოციალური დახმარების ტიპს, რომელსაც ჰქვია უმისამართო, “ბრტყელი” (!) დახმარების პრაქტიკა, რაც პირდაპირი კალკია ინგლისურიდან. გარდა ამისა, თუ პროგრამის ერთ თავს ჰქვია „ეროვნული კეთილდღეობა“, მეორე თავის სათაურია „მოსახლეობის კეთილდღეობა“.

– იქნებ, თქვენ განგვიმარტოთ, რელურად ვინ მიიჩნევა ღარიბ ადამიანად?

– სიღარიბის ორი ცნება არსებობს: აბსოლუტური სიღარიბე და ფარდობითი სიღარიბე. აბსოლუტური სიღარიბე გაეროს კრიტერიუმი გახლავთ და გულისხმობს იმას, რომ თუ ადამიანი დღეში მხოლოდ ორ დოლარს მოიხმარს, აბსოლუტურად ღარიბ ადამიანად მიიჩნევა. დღეში ორი დოლარი, საშუალოდ, თვეში სამოცი დოლარია, რაც დღეს არსებული გაცვლითი კურსის მიხედვით, დაახლოებით ოთხმოცდაათი ლარის ტოლია. გაერო ასევე განსაზღვრავს ლატაკი ადამიანის კრიტერიუმს. ასეთ კატეგორიას მიეკუთვნებიან ისინი, ვინც დღეში ერთ დოლარზე მეტს ვერ მოიხმარენ. შესაბამისად, საქართველოს შეუძლია აბსოლუტურ სიღარიბეს სძლიოს და ამას სულ არ სჭირდება ხუთი წელი. ამისათვის აუცილებელია, რომ ქვეყანაში მინიმალური პენსია და სოციალური დახმარებები განისაზღვროს არანაკლებ 90 ლარით თვეში და საქართველო ასეთი სიღარიბისგან ერთ წელიწადშიც კი გათავისუფლდება. სამწუხაროდ, ამის შესახებ მთავრობის ვერც ერთ დოკუმენტში ვერ წაიკითხავთ იმ მარტივი მიზეზით, რომ წარმოდგენა არა აქვთ, რა არის სიღარიბე... ფარდობითი სიღარიბის კრიტერიუმი კი დამოკიდებულია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დონეზე. რაც უფრო მაღალია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებელი, მით უფრო მაღალია ის კრიტერიუმი, რითაც ფარდობითად, ღარიბი მოსახლეობა უნდა განისაზღვროს. ამერიკის შეერთებული შტატების მაგალითზე თუ განვიხილავთ, გეტყვით, რომ იქ, მათი მოსაზრებით, მოსახლეობის 12% სიღარიბის ზღვარს მიღმა იმყოფება. ამერიკელების შეფასებით, თუ საშუალო, ოთხსულიანი ოჯახის წლიური შემოსავალი 20 ათას დოლარს არ აღემატება, ეს ოჯახი სიღარიბეში ცხოვრობს. საქართველოს პირობებში კი, ადამიანს ასეთი შემოსავალი რომ ჰქონდეს, ურიგოდ ნამდვილად არ იცხოვრებდა.

– თქვენი საუბრიდან გამომდინარე, არ არსებობს ოფიციალური სტატისტიკა იმისა, თუ რამდენი ქართველი იმყოფება სიღარიბეში...

– როდესაც 2003 წელს, სტატისტიკის დეპარტამენტმა საარსებო მინიმუმი დათვალა, აღმოჩნდა, რომ საქართველოს მოსახლეობის 52%-ს საარსებო მინიმუმზე დაბალი შემოსავალი ჰქონდა და შესაბამისად, სიღარიბის ზღვარს მიღმა იმყოფებოდა. საინტერესო რამ მოხდა ვარდების რევოლუციის შემდეგ: მთავრობამ შეცვალა საარსებო მინიმუმის გამოთვლის მეთოდიკა და შეამცირა სამომხმარებლო კალათის კალორიულობა, რითიც სამომხმარებლო კალათის ღირებულება შეამცირა. მაგალითად,

სამომხმარებლო კალათში შემცირდა ხორცის და გაიზარდა ლობიოს წილი. გარდა ამისა, პროდუქციის საცალო ფასების ნაცვლად, დაფიქსირდა საბითუმო ფასები და როდესაც 2004 წელს, მოსახლეობის სიღარიბის მაჩვენებელი კვლავ დაითვალეს, აღმოჩნდა, რომ მათი წილი 35%-მდე შემცირდა. რა თქმა უნდა, მთავრობამ სიღარიბის შემცირებელი მაჩვენებელი საკუთარ წარმატებად მიიწერა. ახალი მეთოდის მიუხედავად, ღარიბი მოსახლეობის რიცხვი წლიდან წლამდე იზრდებოდა: 2005 წელს შეადგინა საერთო მოსახლეობის 39%, 2006 წელს 42%-მდე გაიზარდა (ეს მაჩვენებელი კი ოფიციალურად აღარ გამოქვეყნებულა) და მას შემდეგ, სტატისტიკის დეპარტამენტი საქართველოში სიღარიბის მაჩვენებელს აღარ ითვლის. მართალია, ზუსტი პროგნოზის გაკეთება გამიჭირდება, მაგრამ ვეჭვობ, რომ ჩვენი მოსახლეობის ნახევარზე მეტი სიღარიბის ზღვარს მიღმა იმყოფება. ამიტომ, როდესაც სიღარიბის დაძლევაზე ვლაპარაკობთ, ის მაინც დავადგინოთ, თუ რამდენი ღარიბი ადამიანი გვყავს ქვეყანაში.

ემა ტუხიაშვილი